

ניסוי ייחודי בשומרון מנסה להחיות את הפקת השרף מאלת המסטיק

דליה מזורי

הקיץ החמים.

לדברי פרופ' עמר, "איננו יודעים אם בעבר הפיקו מסטיק מהעץ המקומיים באופן מסחרי", אך הוא הוסיף שהבדיקות שלו גילו שניתן להוציא כמויות שרף משמעותיות מהעצים באי. לצורך הניסוי נבחרו עצים בוגרים ובעלי גזע גרול יחסית. הם נגזמו כדי לאפשר עבודה חלקה סביב הענפים והגזע.

הענפים הנדולים נחצו בכלי מיוחד, "קנטיטידי", שנרכש לצורך העבודה בכיור. בתום שבוע הבחינו החוקרים בטיפות השרף ניגרות מהעצים בגודל עים ובענפים. עצי אלת המסטיק הניבו את מלוא השרף לאחד כחדש עד חודש וחצי. העצים הפרישו כמויות שרף שונות, והתברר כי אלה שנחשפו לקרינת השמש הניבו שרף רב יותר.

"הצטרפתי לחריצת הגזעים", סיפר פרופ' עמר, "ועד מהרה התברר שזו מלאכה קשה, הדורשת מיומנות רבה". הפטישון המשמש לחריצת העץ כולל ידית אחיזה שבראשה שני דוקי רנים מחודדים, והמקומיים נהגו לחדתך בגזע באורך של 6-5 סנטימטרים

ובעומק של עד חצי סנטימטר.

כל משפחה בדרום האי החזיקה כמה עשרות עצים, שעברו אליהן בירושה. קוטנם של העתיקים יותר מגיע ל-30-40 סנטימטרים, ומכל חמישה עצים אפשר להפיק בממוצע כקילוגרם אחד של שרף.

מחירי המסטיק בעולם עומדים בסימן עלייה מתמדת. שקיות של עשרה גרם נמכרות ביוון בשני אירו, ומחיר של קילוגרם אחד לסיטונאים נע בין 150 ל-170 אירו. בכיור מייצרים משרף העץ, מלבד גומי לעיסה, גם סבונים, ליקר מסטיק, משחות קוסמטיות, משחות שיניים, קפה בארומט מסטיק ועוד.

במהלך הסיווד צפו שני החוקרים בנטיעות חדשות של אלות מסטיק, אבל לא נראה שלענף יש עתיד מזהיר באי. העוסקים במלאכה הם בעיקר מבוגרים, ואילו הצעירים פונים למלאכה קלות יותר. פרופ' עמר סבור שגם בארץ לא צפוי עתיד כלכלי מזהיר להפקת השרף, אלא אם יוצו "משוגעים לדבר". עם זאת, לדבריו, המסע המחקרי היה מרתק.

ביישוב נווהיצוף שבשומרון נערך באחרונה ניסוי ראשון מסוגו בארץ, שנועד לבדוק את ההיתכנות להפיק שרף מעצי אלת המסטיק. הניסוי נעשה בעקבות מסע לימודי באי כיום שביוון, והוא פרי יוזמתו של פרופ' זור עמר מהמחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה באוניברסיטת בריאילון, שמנהל בשנים האחרונות מחקר נרחב על צמחי הבר בישראל.

אלת המסטיק היא שיח ידוקי עד הנפוץ בכל החבל היסתיכוני של ארץ ישראל. הוא פורח בחודשי האביב, ופירותיו האדומים מבשילים במהלך הקיץ. בעולם הקרום הפרי קו מהאלה שרף המכונה "מסטיכי", והוא שימש לחומר לעיסה. מכאן גם מקור שמו - ביוונית פירוש השם הוא "לעיסה".

בספרות הרומית מוזכר העץ פעמיים רבות. במאה הראשונה היו נוהגים לבשל את כל חלקי הצמח המכילים שרף, ומיצויים שימש לתרופה נגד דיזנטריה, צניחת רחם, פצעי נמק, שטיפת השיניים ועוד. הרמב"ם פסק שברכת ריח הקטורת שנוצרת מהשרף הזה היא "בורא עצי בשמים". במדרש בראשית רבה הוזכר שרף אלת המסטיק כדוגמה ל"זמרת הארץ", וזו עדות למקורו בארץ ישראל בתקופה האמוראית. מחקרים מודרניים הוכיחו את יעילותו של השרף כחומר חיטוי, היעיל במלחמה נגד החיידק הליקריה קטר פילודי.

כיום מופק המסטיק באופן מסחרי במקום אחד בלבד בעולם - בדרום האי כיום, באזור שבו גדל מין מיוחד של האלה. כדי לבחון את העץ נסעו לכיור פרופ' עמר וד"ר ירון סרי כדי ללמוד את אופן מלאכת ייצור המסטיק שם. העבודה נעשית בשעות הבוקר המוקדמות, כשמידות החום נמוכות, שכן חריצת העצים וליקוט השרף שיוצא מהם נעשים בחודשי

צילום: שאטרסטוק

אלת מסטיק באי כיום שביוון